

O. O. Ghisem, O. O. Martyniuk

Educație civică

Curs integrat
Nivel standard

Manual pentru clasa a X-a
a instituțiilor de învățământ mediu general

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Cernauți
Editura „Bukrek”
2018

УДК [340:316](075.3)
Г51

Перекладено за виданням:

Гісем О. О. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту):
підруч. для 10 кл. закл. загал.серед. освіти / О. О. Гісем, О. О. Мартинюк. –
Харків: Вид-во „Ранок”, 2018. – 192 с., іл.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 31.05.2018 №551)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Гісем О. О.
Г51 Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту) : під-
руч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти з навч. рум. мовою /
О. О. Гісем, О. О. Мартинюк. – Чернівці: „Букрек”, 2018. –
192 с., іл.

УДК [340:316](075.3)

ISBN 978-966-399

© Гісем О. О., Мартинюк О., 2018
© Видавництво „Ранок”, оригі-
нал-макет, 2018
© Видавничий дім „Букрек”, пере-
клад, 2018

STIMAȚI ELEVI ȘI ELEVE DIN CLASA A ZECEA!

În acest an de învățământ veți studia un nou obiect școlar „Educația civică”. Menirea lui este să-i ajute pe tinerii cetățeni ai Ucrainei să rezolve o sarcină foarte importantă pentru viitorul lor *de autodeterminare* – conștientizarea locului lor în societate, alegerea unei anumite poziții, determinarea în corespundență cu ea a căii în viață și genului de activitate, formarea conștiinței naționale, poziției civice, culturii generale, reperelor cunoștințelor despre lume etc., cu luarea în considerare a participării Ucrainei la procesele politice, economice și social-culturale general mondiale.

În cei 40 mii de ani de existență a sa omenirea a cunoscut foarte multe despre sine și lumea în care trăiește. Încă filosoful din Grecia antică, Socrate, l-a chemat pe om să se cunoască pe sine însuși. Astăzi circa 800 de științe au ca obiect de studiu omul, anumite aspecte ale existenței lui. Însă, omul a fost și continuă să rămână o taină, care așa și n-a fost înțeleasă până la capăt.

Filosoful german din secolul al XVIII-lea, Immanuel Kant, considera că pentru a înțelege locul și menirea sa în lume, omul trebuie să găsească răspuns la trei întrebări: ce trebuie să cunoască; la ce se poate aștepta; ce trebuie să facă. Însă, ele toate se unesc în una singură: ce este omul. Iată de ce cursul de „Educație civică” are drept scop prin-

cipal de a vă ajuta să găsiți răspunsul la această întrebare, să conștientizați care vă este menirea în lume, locul în stat și în societate ca cetățeni. În această privință manualul pe care îl țineți în mână vă va fi de mare folos.

Înainte de a începe lucrul, trebuie să luați cunoștință de conținutul manualului și structura lui.

Materialul de studiere este unit în șapte capitole, fiecare dintre acestea este compus din câteva teme. La începutul fiecărei teme sunt plasate epigrafe ale unor celebrități. Ele oglindesc opiniile lor privind problemele examinate în text. Merită să le acordați atenție și să vă exprimați propria atitudine față de aceste gânduri după însușirea temei.

După epigrafe urmează întrebările și sarcinile incluse la rubrica „**Amintiți-vă**”. Ele vă vor ajuta să vă amintiți de materialul deja cunoscut, aceasta ajutându-vă să înțelegeți mai bine cel nou.

În text veți întâlni cuvine noi, conținutul cărora poate fi pentru voi neînțeles. De aceea ele sunt evidențiate cu caractere negre, iar la o rubrică aparte, la începutul temei, se explică ce înseamnă ele.

Schemele și tabelele vă vor ajuta să sistematizați mai bine materialul de studiu și să simplificați înțelegerea lui.

La rubrica „**Document**” sunt prezentate fragmente din surse istorice la tema dată. Trebuie să citiți aceste texte și să răspundeți la întrebările ce urmează.

Materialele la rubrica „**E interesant să știi**” vor fi utile elevilor ingenioși, care doresc să-și aprofundeze cunoștințele. Ele conțin informații suplimentare, fapte interesante referitoare la temă.

Temele studiate sunt generalizate în **concluzii**. Ele conțin expunerea pe scurt a principalelor gânduri, desfășurate în text. **Întrebările și sarcinile**, cu care se încheie studierea temelor, sunt orientate la formarea diversității deprinderilor.

Manualul, de asemenea, conține **lecții practice**. Scopul lor este de a ajuta la însușirea mai bună a cunoștințelor, dezvoltarea deprinderilor, formarea atitudinii față de anumite fenomene

prin experiența proprie. Lecțiile practice sunt orientate la formarea deprinderilor de interacțiune socială, de analiză de sine stătătoare a diverselor situații, în primul rând din mediul său de viață, iscusința de a lua de sine stătător decizii responsabile, de interacțiune constructivă cu societatea etc.

Terminând însușirea capitolului, veți putea verifica de sine stătător nivelul de cunoștințe cu ajutorul testelor.

La sfârșitul manualului sunt plasate **principalele noțiuni și termeni**, precum și **planul-schemă pentru organizarea lucrului de sine stătător**, care vă va prinde bine.

Manualul este însoțit de **resursa electronică de învățământ**, unde sunt incluse testele pentru autocontrol, care sunt îndeplinite în regim on-line.

Capitolul I

Personalitatea și identitatea ei

AMINTIȚI-VĂ

1. Ce este omul? Care sunt principalele lui deosebiri față de animal??
2. Ce forme ale organizației sociale ale oamenilor vă sunt cunoscute?

Individ (din latină *individuum* — inseparabil) — organism aparte, care există de sine stătător, inclusiv omul, reprezentant singular al omenirii.

Persoană — individ, care datorită capacităților sale și altor caracteristici este capabil să îndeplinească diferite roluri în societate.

Social — ceea ce se referă sau aparține societății.

Cetățean — omul care aparține populației permanente a statului, se folosește de drepturi și îndeplinește angajamentele, stabilite de legile statului.

Între toate animalele numai omul este capabil să zâmbească.

Aristotel

Omul! E ceva minunat! Răsună... cu mândrie!

Aleksei Peșkov

Așa este predispus omul: tinde spre ceea ce-i lipsește.

George Sand

TEMA 1. EU SUNT OM. AUTOIDENTIFICAREA. NECESITĂȚILE ȘI DORINȚELE MELE

1. Ce este omul

Realitățile vieții din secolul al XXI-lea îl impune pe omul contemporan să trăiască într-un ritm destul de intens. Însă, uneori, în goană după ordinarul său vis, pe care vrea să-l atingă, el se oprește și admiră lumea din jur. De exemplu, de nenumărate ori, mergând spre școală ați trecut prin parc, dar niciodată nu v-ați gândit asupra faptului câți ani au bătrânii tei ce cresc acolo. Cincizeci, o sută, dar poate și mai mult? Care este menirea noastră? Pentru ce în genere trăim? Mai devreme sau mai târziu fiecare om își pune aceste întrebări.

Pentru a determina care ne sunt necesitățile și dorințele, care ne este atitudinea față de mediul înconjurător și care ne este locul în el, trebuie să înțelegem cine suntem. Toți suntem oameni, dar cine e omul? La prima vedere, aici nu există nimic complicat. Fiecare dintre noi separă omul de lumea înconjurătoare. Deosebirile lui față de celelalte ființe sunt evidente. Însă, în ce constă el? În acest sens omul și astăzi rămâne o taină. Ne putem doar apropia de cunoașterea a ceea ce este omul.

Încercările oamenilor de știință și a filosofilor să determine caracteristica principală a omului, care să-l deosebească de toate celelalte ființe vii, au cauzat existența diferitor noțiuni științifice, care descriu aspecte aparte ale unui astfel de fenomen complicat cum este omul.

Cercetătorii consideră că omul în proporție de 70% este o ființă biologică (mănâncă, doarme etc.) și în proporție de 30% – ființă socială (se formează în societate și depinde de ea).

Puiul de animal din naștere are instincte, care îl ajută să se orienteze ce să mănânce și ce nu, pe cine îl poate ataca și de cine să se teamă. Copilul omului după naștere este cel mai rău acomodat la viață decât toate ființele vii. Și un om deplin el poate deveni numai în mediul celor deopotrivă cu el, care îi vor transmite cunoștințele despre lumea înconjurătoare, îl vor învăța să lucreze, să comunice și să trăiască la fel ca alți oameni.

Însă, formându-se și dezvoltându-se ca ființă socială, omul rămâne în același timp și o participantă a naturii. Aceasta determină necesitățile vitale fizice ale lui – hrana, aerul, anumite particularități fizico-chimice ale mediului, în care el poate exista normal (componenta atomilor, nivelul de radiație, presiunea etc.). Deci, omul este o ființă biologică. Însă, particularitățile sociale și biologice sunt unite indisolubil în el. Astfel, toți oamenii au aproape aceeași structură a or-

E INTERESANT SĂ ȘTII

Oamenii își pot manifesta personalitatea prin diferite mijloace, în deosebi prin invenția și **crearea a ceva nou**, adică prin **creație**. Creația, ca gen al activității omului, are particularitățile ei (atrageți atenție la schema din pag.8). Deși în comunicarea zilnică creația este numită **creativitate**, și invers. De fapt, între ele există o anumită diferență. Creativă este numită acea personalitate, care este capabilă nu numai să generalizeze noi idei, dar și să le aplice în viață.

E INTERESANT SĂ ȘTII

Există o glumă istorico-filosofică despre aceea ce definiție i-a dat omului filosoful din Grecia antică Platon. Odată el a fost întrebat: „Ce este omul?”. „Acesta este un animal care umblă în două picioare”, a răspuns filosoful. Atunci i s-a replicat: „Și păsările umblă în două picioare!”. Chibzuind asupra celor spuse, Platon a precizat: „Omul este o ființă care umblă în două picioare, dar nu are pene”. Și atunci glumeții i-au dat învățătorului un cocoș, jumulit de pene, căruia i-au pus la gât o tăbliță cu inscripția „Omul potrivit lui Platon”. Răspunsul filosofului a fost următorul: „Omul este o ființă fără aripi, cu două picioare și cu unghii late, capabil să cunoască statul”.

? Care-i morala acestei glume?

ganismului, însă omul își poate dezvolta toate posibilitățile de care dispune numai în societate. Una din aceste posibilități este capacitatea de a comunica cu alți oameni prin vorbire, citire și scris, de a se realiza pe sine. De aceea, în opinia cercetătorilor, omul este o ființă bio-socială, care există, se formează și se dezvoltă sub influența a două medii – natural și social.

Deoarece omul trăiește în societate, își compară comportarea cu felul cum este ea primi-

tă de societate și cum ea influențează asupra lui.

? Care este legătura reciprocă între om și societate?

2. Diferite „etalioane” ale omului. Identitatea și autodeterminarea

Omul întrunește în sine trăsături biologice și sociale. Iar termenul „om” este folosit de către savanți pentru determinarea omului ca specie în clasificarea biologică, înzestrat cu rațiune. Această noțiune exprimă calitățile comune ale tuturor oamenilor. Reprezentantul luat aparte al omenirii, pentru care sunt caracteristice, în primul rând, calitățile naturale, purtătorul calităților comune ale neamului omenesc, este numit **individ**. După cum s-a mai spus, omul este o ființă care nu poate exista pe deplin în afara societății. În orice societate există norme și reguli, respectarea cărora le permite oamenilor să conviețuiască împreună. Omul este obligat să învețe aceste reguli, pentru a se simți bine în societate. Anume de aceea individul devine **persoană**.

Omul ca personalitate își are întotdeauna **individualitatea** sa – totalitatea calităților deosebite și irepetabile – psihice, fiziologice, sociale, care îl deosebesc pe un om de altul. Conștientizarea de către om a individualității sale, a însemnătății calităților sale în societate îl transformă în **personalitate**. Când se vorbește despre om în raport cu statul, el este numit **cetățean**.

Calea de conștientizare a omului pe sine, a unicității și, în același timp, a asemănării cu alți oameni, a apartenenței la diferite grupuri

sociale, a locului său în lume duce la determinarea **identității lui**, iar procesul ca atare este numit autoidentificare (autodeterminare).

Autoidentificarea — înseamnă identificarea persoanei, grupului de persoane sau a comunității după anumite particularități; determinarea chipului său, reperelor morale și valorilor sale, care determină comportarea și deciziile luate.

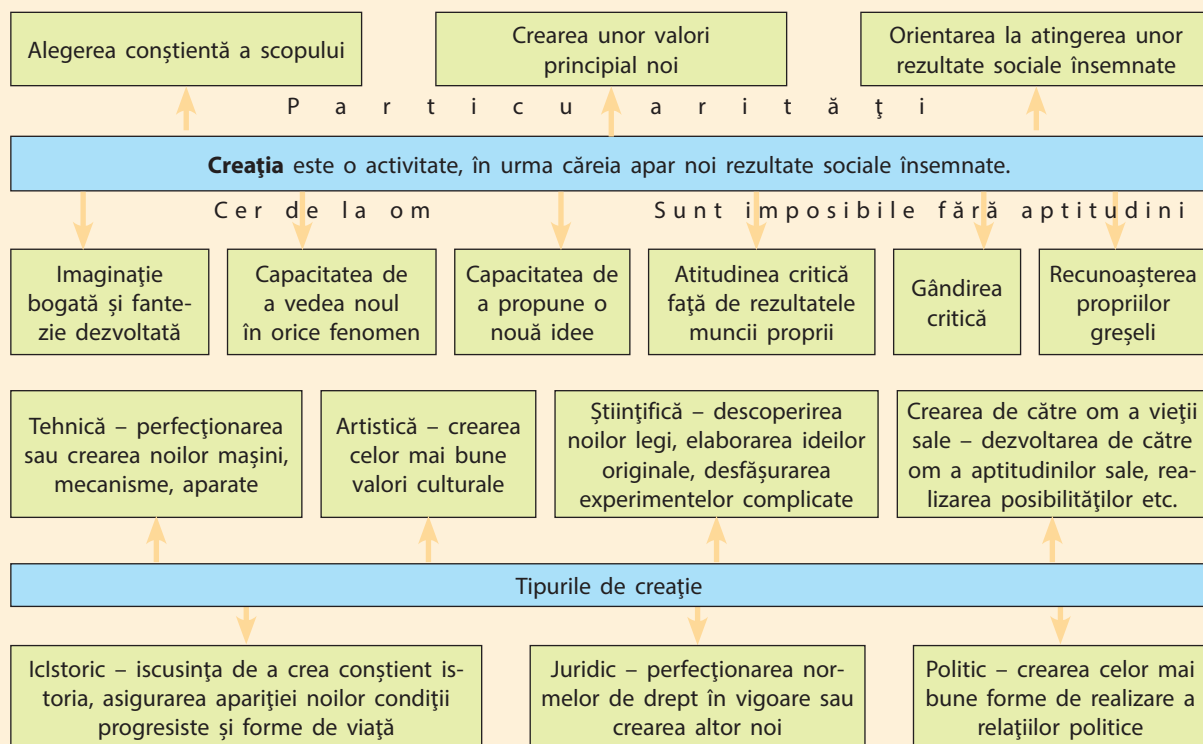
Tendența de a se autodetermina a fost întotdeauna o necesitate importantă a omului și una din principalele ei deosebiri de animal, doar autoidentificarea este legată de conștientizarea de către om a propriului „eu” și a deosebirii sale de tot ce-l înconjoară, iar animalele nu au o astfel de capacitate. Psihologii, de asemenea, menționează că autoidentificarea omului este o condiție neapărată a sănătății lui psihice. Omul care conștientizează clar propriul „eu” se simte în lume real, viu, integrat. El este capabil să conștientizeze identitatea altor oameni. O astfel de personalitate va primi obstacolele vieții (sociale, etnice, spirituale și biologice) cu simțul ferm al realității și individualității sale și al altor oameni.

Identitatea — constituie o totalitate a indicațiilor, închipuirilor legate de conștientizarea (autoidentificarea) lor de către individ și de autoaprecierea lui în societate.

PARTICULARITĂȚILE CREAȚIEI CA GEN DE ACTIVITATE A OMULUI

? După schemă descrieți particularitățile creației ca formă de activitate a omului.

Înțelegerea propriei identități îl ajută pe om să conștientizeze mai bine și să exprime ce este el nu numai ca personalitate, dar și ca parte a comunității – a familiei, mediului lingvistic și cultural, poporului sau a națiunii, a comunităților formale și neformale. În-

trarea în aceste comunități are loc în timpul socializării personalității. Despre aceasta ne vom opri mai detaliat în următoarele teme.

? În ce „etaloane” se află omul în timpul vieții sale?

CONCLUZII

Omul este o ființă vie unică, care nu poate fi înțeleasă până la capăt. El se dezvoltă sub influența mediului natural și social.

Pentru caracteristica omului pot fi folosite diferite noțiuni în dependență de faptul care calități ale omului se pun la baza definițiilor.

ÎNTREBĂRI ȘI SARCINI

- Ce este fenomenul omului?
- Ce înseamnă termenul „social”?
- Explicați termenul „individ”. Prin ce individul se deosebește de persoană?
- În ce constă, în opinia voastră, complexitatea căutării răspunsului la întrebarea „Ce este omul”?
- Cum înțelegeți noțiunea de autoidentificare (autodeterminare)?
- În ce constă înțelegerea omului ca ființă biosocială?
- Caracterizați dependența omului de mediile natural și social.
- Explicați cum înțelegeți afirmația că omul are nevoie de cunoștințe despre sine pentru a fi om? Împărtășiți această părere?
- De ce conștientizarea de către om a identității sale este importantă pentru fiecare dintre noi? Chibzuți, care sunt componentele determinative ale identității voastre.
- Discutați în grup** caracteristicile omului, exprimate în epetafele la temă. Exprimați-vă părerea referitor la cele citite.
- Scrieți un eseu pe tema „Ce înseamnă pentru mine să fiu om”.

Dacă vrei să devinți o personalitate mai puțin însemnată, decât vă permit aptitudinile voastre, vă previn că veți fi o personalitate foarte nefericită.

Abraham Maslow

Pe om nu-l interesează fericirea sau autorealizarea, atunci când este flămând.

Harlan Coben

Omul poate fi istovit de foame din lipsă de autorealizare, la fel ca și atunci când nu are ce mânca.

Richard Wright

Deseori poți auzi: „El încă nu s-a găsit pe sine”. Însă, a se găsi pe sine este imposibil – pe sine se poate numai crea.

Thomas Szasz

TEMA 2. AUTOREALIZAREA OMULUI

1. Valorile vitale

Personalitatea în societate contactează permanent cu alte personalități, iar aceasta cere de la ea îndeplinirea anumitor acțiuni, în dependență de situație. Procesul de însușire de către om a normelor sociale și valorilor spirituale, care îl ajută să funcționeze cu succes în societate, se numește **socializare**. În timpul socializării omul însușește valorile societății și comunităților, la care el aparține.

Valorile se deosebesc esențial de necesități și interese, care, de asemenea, sunt caracteristice omului (*atrageți atenție la schemă*). De exemplu, în timpul celui de-al Doilea război mondial oamenii, riscând cu propria viață, în pofida intereselor și necesităților lor, au salvat de națiști familii de evrei, acționând așa cum le-au dictat valorile morale ale lor. Disponibilitatea la jertfire de sine întru salvarea altora este una din valorile caracteristice omului cu un nivel înalt de moralitate.

Valorile, însușite de om în procesul de socializare, sunt cele referitoare la atitudinea societății față de diferite fenomene și obiecte, acesta înțelegând însemnătatea lor pozitivă sau negativă asupra omului. Formarea valorilor are loc în timpul aprecierii – conștientizării de către om a însemnătății pozitive sau negative a oricărui fenomen sau obiecte, idei sau fapte. Valoros este aceea, spre care omul se orientează în activitatea sa.

Deși diferite comunități ale oamenilor pot avea atitudini diametral opuse față de unele și aceleași obiecte și fenomene și astfel pot forma cu totul alte valori, între acestea sunt și valori comune pentru toată omenirea. Una dintre aceste valori este sănătatea.

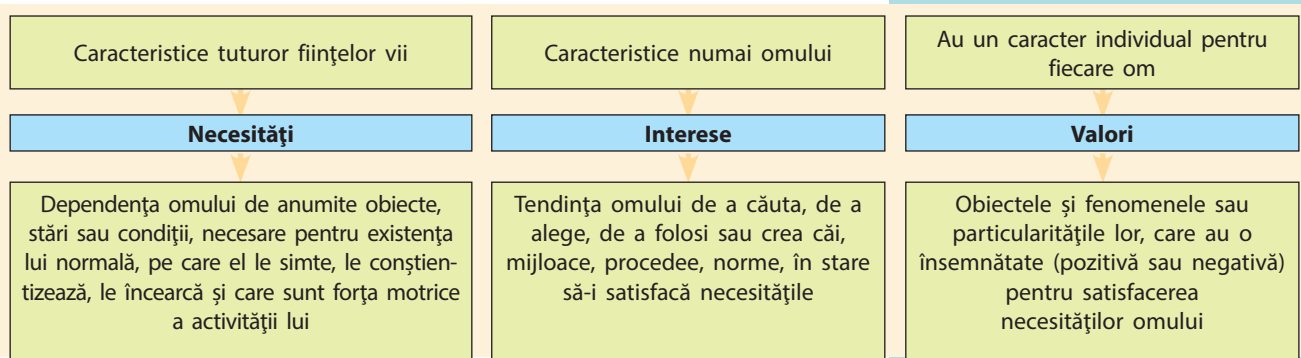
Sănătatea înseamnă starea funcțională a organismului omului, care asigură durata vieții, aptitudinile fizică și mentală, nivelul înalt al dispoziției, activismul social.

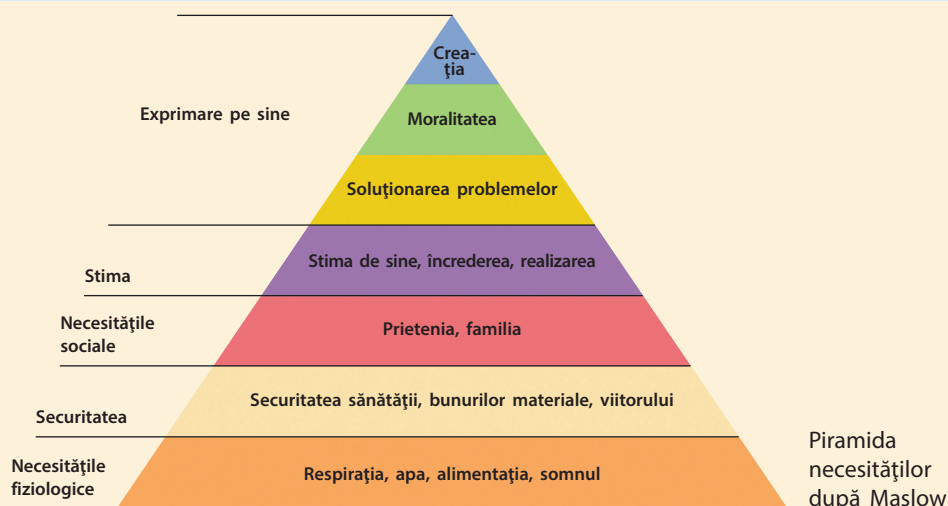
Autorealizare — realizarea potențialului personalității în societate.

Adaptivitate — capacitatea de adaptare la diferite condiții.

Moralitate — capacitatea de a schimba propria situație cu scopul de a obține condiții posibile mai bune.

- ?
- 1) Cum sunt legate între ele necesitățile, interesele și valorile?
 - 2) Cum pot fi determinate valorile vitale ale omului?

? Exprimați-vă părerea referitor la oportunitatea plasării în acest mod a necesităților în piramida lui Maslow.

Conștientizarea de către om a personalității sale, a talentului și aptitudinilor sale, apartenența la diferite grupuri și comunități, determinarea cercului de interese îi permit să

aleagă pentru sine cele mai importante valori și să determine prioritățile vieții.

Necesitățile, interesele și valorile omului se află în legături reciproce.

2. Autorealizarea și dezvoltarea personală

O altă valoare general umană importantă este autorealizarea omului în viață.

Esența ei constă în aceea de a găsi o astfel de aplicare a talentului și aptitudinilor, care i-ar permite omului să-și satisfacă necesitățile și să se simtă fericit. Metodele de atingere a acestora omul și le alege singur, în dependență de valori, priorități și posibilități. Însă, este important ca el să țină minte că autorealizarea este imposibilă fără autoperfecționarea, dezvoltarea aptitudinilor sale, lucrul asupra sa. Chiar și în lipsa unor scopuri vitale concrete însușirea diverselor deprinderi nu este un lucru de prisos, deoarece omul niciodată nu poate preveni de ce va avea nevoie în viitor.

Stabilirea valorilor vitale este un proces complicat și cere o conștientizare profundă a sinelui și a stării în care omul se află, iar pentru aceasta e nevoie de mult timp și de anumite circumstanțe de viață. De aceea, schimbarea scopurilor și priorităților vieții este un fenomen firesc. Dar inactivitatea și renunțarea la încercările de a se înțelege pe sine însuși și lumea din jur niciodată nu i-a asigurat omului un rezultat pozitiv.

Autorealizarea, la fel ca și viața deplină, sunt imposibile în afara societății. Majoritatea direcțiilor de autorealizare, determinate de psihologi (profesională, socială, de creație), prevăd o comunicare activă a personalității cu societatea,

reacția ultimei la acțiunile omului. Schimbul de păreri și idei cu alți oameni, analiza reacției lor la propria comunicare îmbogățesc experiența omului, largesc concepția lui despre lume și în ansamblu sunt folositoare pentru autorealizare.

În afară de conștientizarea talentului și aptitudinilor proprii, pentru autorealizarea cu succes este foarte importantă existența condițiilor necesare pentru dezvoltarea personală. În majoritatea cazurilor omul, necesitățile principale ale căruia sunt satisfăcute (somnul, securitatea, alimentația, sănătatea, comunicarea), are posibilități cu mult mai mari pentru transpunerea în viață a planurilor sale, decât cel, care nu dispune de asemenea condiții. De aceea, pentru om este important să determine acele circumstanțe de viață, pe care el nu este în stare să le schimbe, precum și cele, asupra cărora el are posibilitate să influențeze. Aceasta îl va ajuta să conștientizeze posibilitățile de autorealizare, să chibzuiască asupra căilor pentru a-și atinge scopurile. La circumstanțele neschimbătoare merită să se acomodeze, sau, după posibilități, să le evite, dacă ele sunt nefavorabile. Referitor la circumstanțele asupra cărora omul poate influența, el trebuie să înțeleagă dacă aceasta este oportun. Eforturile și timpul, irosite pentru a schimba circumstanțele, nu întotdeauna sunt deopotrivă cu rezultatul.

? Ce înseamnă autorealizarea omului?

E INTERESANT SĂ ȘTII

Psihologul american Abraham Maslow a creat concepția motivării comportării omului, potrivit căreia direcția centrală a dezvoltării personalității este tendința omului la autorealizare, adică tendința de a se exprima pe sine și de a se autoperfectiona. În mod grafic aceasta este expusă în formă de piramidă (pag. 10), cu șapte nivele, pe care este plasat un complet de necesități ale omului. Satisfacerea necesităților la cel mai înalt nivel este posibilă numai cu condițiile satisfacerii necesităților la nivelele de mai jos. Noile necesități (și scopuri) apar după același principiu – după atingerea scopurilor la nivelul precedent.

DOCUMENT

În unul din cântecele Grupului „BTS” din Coreea de Sud sunt următoarele rânduri:

Unde este acel, la care ai visat atât de mult?
Pe care îl vezi în oglindă?

Vreau să-ți spun:

Trebuie să mergi pe calea ta,
Chiar dacă trăiești numai o zi.
Fă ceva, uită de slăbiciunea ta.
Dar la ce visezi?

? La ce cheamă autorul textului? În ce mod aceasta este legată de chestiunea autorealizării?

11

3. Mobilitatea și adaptivitatea

Deoarece viața omului este imprevizibilă și orice pronostic întotdeauna conține anumite erori, omul este capabil să se adapteze foarte repede la noile circumstanțe și să fie mobil. Aceasta ajută la acțiuni eficiente în orice situații.

Combinarea reușită în diferite circumstanțe ale vieții a acestor două capacități poate extinde cu mult posibilitățile omului.

Iar pentru aceasta este necesar să te apreciezi critic pe tine însuși și mediul în care te afli, să înțelegi avantajele și dezavantajele fiecărei opțiuni în situația concretă: ce este mai bine – să te acomodezi la condiții sau să lași loc pentru acțiuni?

Cercetătorii din domeniul sociologiei fac deosebire între mobilitatea verticală și cea orizontală. Mobilitatea verticală înseamnă schimbarea de către individ a poziției în societate – una mai puțin valoroasă (din punctul de vedere al societății) pe alta cu o valoare mai mare (sau invers). De obicei, o poziție mai valoroasă prevede un prestigiu, posibilități financiare mai mari, stima societății. Mobilitatea orizontală înseamnă plasarea individului în spațiu cu păstrarea poziției sale în societate. Dacă statutul se schimbă de asemenea, aceasta este numită migrație.

? Ce influențează asupra opțiunii omului: a se adapta sau a acționa?

CONCLUZII

Necesitatea în autorealizare ocupă un loc important în viața fiecărui om. Pentru realizarea ei sunt necesari câțiva factori, între care conștientizarea propriei

personalități, dezvoltarea propriului talent, ăscușința de a se adapta la diferite circumstanțe.

ÎNTREBĂRI ȘI SARCINI

1. Prin ce necesitățile se deosebesc de interese?
2. Ce înseamnă valorile omului?
3. Cum considerăți, autorealizarea este o condiție pentru fericirea omului?
4. Care este însemnătatea adaptării în viața omului?
5. Care sunt factorii necesari pentru autorealizare?
6. În ce constă deosebirea între mobilitate și adaptivitate?
7. Sunteți de acord cu părerea că sănătatea este principala valoare în viața oricărui om? Argumentați răspunsul.
8. Care epigrafe, anexate la temă, v-au plăcut cel mai mult, dar care nu? De ce?
9. Aflați despre câteva istorii din viață, eroii cărora au obținut succes datorită mobilității, adică schimbării locului. Discutați aceste istorii în grupuri. Oare ele pot servi drept exemplu de urmat?
10. Există multe variante de alternativă ale piramidei lui Maslow cu alte liste și cu alte nivele de plasare. Încercați să creați o piramidă proprie a necesităților. Argumentați plasarea propusă de voi.
11. Scrieți un eseu pe tema „Valorile vitale ale mele”.
12. Cum înțelegeți expresia savantului Charles Darwin: „Supraviețuiește nu specia cea mai puternică și cea mai înțeleaptă, dar cea care s-a acomodat mai bine la schimbări”? Care este legătura acestuia cu noțiunile mobilității și adaptivității însușitei?

Formarea caracterului începe din copilărie și durează până la moarte.

Eleonora Roosevelt

În tinerețe învățăm; la bătrânețe – înțelegem.

Marie von Ebner-Eschenbach

Bătrânețea e atunci când te neliniștesc nu visurile rele, dar realitatea rea.

Faina Ranevska

Pentru crearea familiei este suficient să iubești. Iar pentru menținerea ei trebuie să te înveți a răbda și ierta.

Maica Tereza

Chezășia fericirii de familie este bunătatea, sinceritatea, delicatețea.

Emil Zolea

TEMA 3. SOCIALIZAREA PERSONALITĂȚII

AMINTIȚI-VĂ

1. Cum sunt legate între ele autorealizarea și socializarea?
2. Ce subculturi ale tineretului cunoașteți?

Subcultura este o comunitate culturală care aparține la cultura întregii societăți, dar în același timp are trăsături specifice, care o deosebesc de cultura principală și de alte subculturi.

Contracultura înseamnă, în înțelesul larg al cuvântului, o direcție a dezvoltării culturii, care se opune culturii tradiționale „oficiale”, iar în înțelesul îngust – o formă de protest împotriva culturii „părinților”, apărută în SUA în anii 1960–1970.

Familia (bazată pe căsătorie și pe înrudirea de sânge) este un mic grup social, membrii căruia sunt legați prin traiul comun, responsabilitatea morală reciprocă și ajutorul reciproc.

Căsătoria este forma de relații între bărbat și femeie, care corespunde normelor morale ale societății și legilor statului, care determină drepturile și angajamentele lor de soți.

Înrudirea este legătura de sânge între oameni, care provine de la unul sau de la un neam comun (strămoș).

1. Noțiunea și etapele socializării

Ați luat deja cunoștință de noțiunile de socializare. Însă, procesul de socializare are și multe alte funcții. În înțelesul larg al cuvântului socializarea este un proces de însușire de către individ a modelului de comportare, a normelor sociale și valorilor spirituale, care îi oferă posibilitatea să îndeplinească diferite roluri sociale și să fie un membru cu drepturi depline al societății. Socializarea începe din momentul nașterii omului și după conținutul său este un proces de transformare a lui în personalitate.

Acest proces nu are loc momentan, ci durează în decursul întregii vieți a omului. În corespundere cu etapele de vârstă ale vieții omului – copilăria, adolescența, tinerețea, maturitatea și bătrânețea – socializarea poate fi deosebită după rezultatele obținute. În perioada copilăriei, adolescenței și tinereții are loc socializarea începătoare sau timpurie, în decursul maturității și bătrâneții – socializarea continuă sau matură.

ETAPELE SOCIALIZĂRII PERSONALITĂȚII

Etapele vieții	Durata	Etapa socializării
Copilăria	De la naștere până la 12 ani	Socializarea timpurie
Adolescența	De la 12 până la 15 ani	
Tinerețea	De la 15 până la 25 de ani	
Maturitatea	De la 25 până la 60 de ani	Socializarea matură
Bătrânețea	De la 60 de ani	

? Ce schimbări importante au avut loc la voi în etapele socializării începătoare?

Socializarea este imposibilă, dacă lipsesc relațiile permanente ale individului cu alți oameni. Sunt foarte importante aceste contacte la vârsta timpurie. Sunt cunoscute cazuri, când copiii din pricina diferitor circumstanțe au fost limitați în posibilitatea de a comunica cu alți oameni. Aceasta a cauzat o daună irecuperabilă dezvoltării copilului.

Deja în primele luni ale vieții copilului, când se formează relațiile lui cu mama și tata, sau cu acei, care sunt alături de el, apoi cu alți oameni apropiați, începe procesul de socializare primară a personalității. În genere, se consideră că până la vârsta de trei ani formarea calităților personalității și însușirea felurilor concrete de activitate au loc foarte ușor și repede. Astfel, formarea vorbirii are

E INTERESANT SĂ ȘTII

Deși subculturile au apărut ca mijloc de orientare socială a autoafirmării tineretului, în prezent o formă a ei poate fi izolarea de societate. De exemplu, în prezent tot mai des se aude de așa-numita „hikikomori” (în traducere din niponă – „acel care s-a închis în sine”), sau prescurtat „hikka” – tineri care evită comunicarea, contactele cu societatea. Ei nu au loc de lucru și, trăind pe contul familiei sau pe contul ajutorului social pentru șomaj, își petrec toată ziua acasă, la calculator, care a devenit pentru ei unicul mijloc de comunicare cu lumea.

13

loc până la 3 ani, plasticitatea mișcărilor – de la 6-8 ani, capacitățile matematice – până la 10 ani. În cunoașterea de către copil a lumii oamenilor maturi au o mare însemnătate jocurile pe roluri – constructori, vânzători, medici, pompieri etc. În comunicarea cu maturii în timpul jocurilor are loc autocunoașterea și formarea personalității copilului.

Aproximativ la vârsta de 8-9 ani copilul trece la jocurile cu reguli, deci la el s-a format deja închipuirea despre echitate, participarea egală la comunicare etc. Aceasta devine bază pentru conștientizarea normelor și valorilor morale, răspândite în societatea unde copilul se dezvoltă. Până la 18-25 de ani omul, de cele mai multe ori, atinge pîcul formării sale ca ființă socială, socializarea căruia a fost realizată în proporție de 80%.

În viața sa de mai departe, la etapele maturității și bătrâneții socializarea personalității are loc pe calea tendinței omului de a se autorealiza în limitele diverselor roluri sociale – de subaltern sau conducător, soț sau soție, tată sau mamă, bunel sau bunică etc. Înșă, toate acestea au loc pe baza formată încă în copilărie, adolescență și tinerețe.

Dar, trebuie să ținem cont că, așa cum recunoaște știința, în dezvoltarea omului fiecare etapă este valoroasă și nu poate lipsi.

Principalul rol în realizarea socializării în condițiile actuale, în opinia majorității cercetătorilor, le revin unor astfel de institute sociale ca familia, școala, vârstenii și mijloace-

le de informare în masă (mass-media). La etapa primară de socializare un rol enorm joacă familia. Educatorii copilului sunt părinții. În familie socializarea bine orientată se combină cu cea spontană pe calea urmăririi de către copil a comportării părinților. Uneori între aceste forme apar conflicte, când părinții îi cer copilului să facă ceea ce ei înșiși nu respectă în viața de zi cu zi. Deseori în timpul confruntării cuvântul și fapta înving ceea, ce la această etapă de dezvoltare este pe înțelesul copilului, adică fapta. Faptele juste sunt altoite treptat, prin repetarea și întărirea lor în diferite situații.

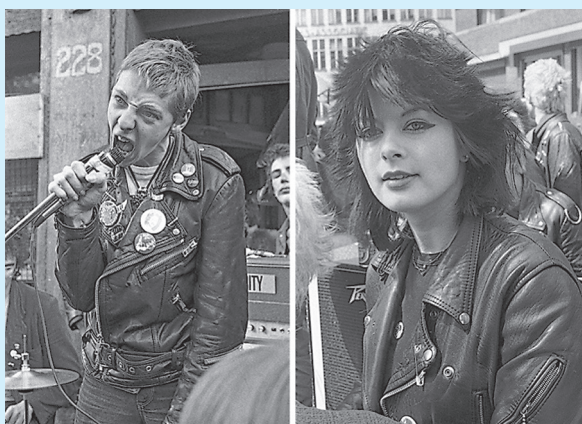
La vârsta adolescenței o anumită influență asupra socializării personalității o au vârstenii. În comunicarea cu ei individul însușește un nou fel al relațiilor sociale – egal între egali. Pe lângă aceasta, în grupurile vârstenilor, de asemenea, se formează o ierarhie, apar lideri, însă această experiență socială pentru om se deosebește de cea însușită în familie și la școală. În majoritatea grupurilor normale de vârsteni relațiile se formează în baza înțelegerii reciproce, dar nu a dependenței.

? Prin ce se deosebește procesul de socializare la diferite etape de dezvoltare a omului?

2. Subculturile

Cercetătorii dezvoltării culturii menționează că în cadrul culturii care domină în societate, grupuri sociale aparte creează subculturile lor. În deosebi, **subcultura tineretului** este o formă de organizare a tineretului ca o formațiune integră

autonomă în cadrul unei anumite culturi. Deseori ea capătă nuanțele **contraculturii**. Pentru ea este caracteristică renunțarea la valorile culturale, normele morale și idealurile din societate, la standardele și stereotipurile culturii de masă.

În stânga – fotografiile din anii 1970;
în dreapta – contemporane

E INTERESANT SĂ ȘTII

Cu timpul elementele caracteristice ale oricărei subculturi sunt asimilate de cultura ce domină. De exemplu, îmbrăcămintea caracteristică punk-ilor (subcultură răspândită în anii 1970 în Marea Britanie și SUA) – scurtă neagră din piele – în prezent este la modă în întreaga lume.

Subcultura tineretului ca fenomen social, în opinia cercetătorilor, a apărut în țările Occidentului după cel de-al Doilea război mondial. Ea este foarte diversă și se deosebește după nuanțele sociale, sexuale și etnice. Astfel, oamenii tineri pun pe primul loc orientarea la atingerea succesului personal și spiritul competițional. Pentru fete cel mai important sunt nu rezultatele activității în comun, ci caracterul relațiilor interpersonale.

Tineretul își creează subcultura, trăsăturile principale ale căreia sunt:

- provocarea valorilor celor maturi și experimentele cu propriul mod de viață;
- gusturi și preferințe originale, în deosebi referitoare la îmbrăcăminte și muzică;
- extinderea lor mai mult în domeniul odihnei, dar nu a muncii;
- apartenența la diferite grupuri ale vârstenilor.

Cu toate acestea, subcultura tineretului poate fi considerată într-o anumită măsură comună, cu caracteristici ce o unesc. În primul rând, este vorba de caracterul deosebit al relațiilor, unde prietenia și tovarășia cu vârstenii ocupă un loc cu mult mai important decât familia. La baza acestui fenomen stă tendința de a se separa, caracteristică tineretului, mai întâi de toate de cei mai în vârstă (profesori, educatori, părinți), și cea de a aparține la orice asociație a vârstenilor. Asemenea grupuri ale tineretului sunt numite **organizații neformale**, subliniind prin aceasta deosebirea principală de organizațiile de tineret publice, înregistrate oficial și conduse de cei în vârstă.

În organizațiile neformale tineretul are posibilitate să-și realizeze necesitățile de a comunica, de a adera la alți admiratori ai unei anumite direcții. Unii găsesc aici o susținere emoțională și înțelegere, pe care nu le au în mijlocul celor maturi. Pentru alții aparțin-

ța de grup le permite să se simtă mai mult apărați în lumea rivalității și concurenței acute. Pentru unii participarea la aceste organizații devine o posibilitate de a-și satisface dorința de a avea putere asupra altora.

Majoritatea organizațiilor neformale ale tineretului constituie o îmbinare foarte contradictorie a uniformității și neasemănării. Membrii lor se conduc în interiorul grupului de unul și același stil de comportare, modă, preferințe muzicale etc. și, în același timp, tind să se manifeste în grup, evidențiind deosebirile de asociațiile de orientare analogică. Unele asociații neformale ale tineretului tind nu numai să se separe de societate, dar și să se opună ei, respingând normele morale, modul de viață al unei anumite societăți etc. Ele devin inițiatoarele diferitor acțiuni de protest sau în mod pasiv se îndepărtează de societate.

În prezent, în țara noastră există multe organizații neformale ale tineretului, care cuprind diferite sfere: sportul, muzica, pasiunea față de tehnică etc. De regulă, membrii lor demonstrează o provocare pentru opinia publică prin aspectul lor exterior, îmbrăcăminte și diferite atribute. Însă, uneori ei manifestă o comportare anticivică. Astfel, grupuri de fani ai fotbalului pot organiza acte de huliganism pe stadion sau încăierări cu supor-

Legislația ucraineană consfințește următoarele caracteristici ale căsătoriei și familiei.

Constituția Ucrainei

Articolul 51

Căsătoria se bazează pe acordul liber al soției și soțului. Fiecare dintre soți are drepturi și angajamente egale în căsătorie și familie.

Părinții sunt obligați să-i întrețină pe copii până aceștia ating majoratul. Copiii maturi sunt obligați să aibă grijă de părinții lor inapți de muncă.

Familia, copilăria, maternitatea și paternitatea sunt ocrotite de stat.

Codul Familiei și Căsătoriei al Ucrainei

Articolul 5

În corespundere cu Constituția Ucrainei familia se află sub ocrotirea statului.

Articolul 6

Reglementarea juridică a relațiilor de căsătorie și de familie în Ucraina este înfăptuită numai de stat. Este recunoscută numai căsătoria, înregistrată la organele de stat de înregistrare a actelor de stare civilă. Ritualul religios al căsătoriei, la fel ca și alte ritualuri religioase, nu au o însemnătate juridică, ele fiind o chestiune personală a cetățenilor.

Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 3. Familia

1. Familia este mediul primar și principal al societății.
2. Familia este formată din persoane, care trăiesc împreună, duc același mod de trai, au drepturi și angajamente reciproce.

Soții sunt considerați o familie și atunci, când soția sau soțul, în legătură cu învățământul, munca, tratamentul, necesitatea de a îngriji de părinți, copii și din alte pricini serioase, nu trăiesc împreună.

Copilul aparține la familia părinților săi, chiar atunci când nu trăiește împreună cu ei.

3. Dreptul de membru al familiei are o persoană singularică.
4. Familia se creează în baza căsătoriei, înruderii prin sânge, înfierii, precum și în baza altor motive, neinterzise de lege și care nu intră în contradicție cu principiile morale ale societății.

Articolul 4. Dreptul persoanei la familie

1. Persoana care a atins vârsta de căsătorie, are dreptul la crearea familiei...
2. Familia poate fi creată de o persoană, care a născut un copil, indiferent de vârsta ei.
3. Fiecare persoană are dreptul de a trăi în familie. Persoana poate fi izolată în mod forțat de familie numai în cazurile și în ordinea stabilite de lege.
4. Fiecare persoană are dreptul la stimă față de viața sa familială.

terii adversari. Cel mai mare pericol pentru societate prezintă grupările criminale ale tineretului. Ele există pe principiile izolării, supunerii totale căpeteniilor, structurii ierarhice drastice și răspunderii colective.

3. Relațiile de parteneriat în familie. Transformarea modelului familiei

Familia este considerată unul din instituțiile societății, datorită căreia ea se dezvoltă stabil și își regenerează populația. Totodată, familia este un grup social mic și cea mai unită verigă a societății. În decursul vieții sale fiecare om se află periodic în componența diferitor grupuri sociale – colegii de clasă, prietenii, colegii de facultate, echipele sportive, colegii de serviciu etc. – însă anume familia, cercul restrâns al celor mai apropiați oameni, este acea comunitate care exercită cea mai mare influență asupra formării lui. În rezultatul acesta și în baza funcțiilor importante ale familiei pentru om, familia cu adevărat este numită baza societății.

Familia îi asigură omului statutul social primar. În societatea tradițională acesta rămâne aproape neschimbat în decursul vieții

Dezvoltarea unor subculturi aparte se desfășoară foarte repede: de la apariție și până la decădere pot fi doar câțiva ani. O influență mare asupra subculturii are cultura de masă, care absoarbe și comercializează subcultura.

omului, iar în societatea industrială și postindustrială poziția socială a personalității poate fi schimbată esențial în decursul vieții comparativ cu statutul familiei e.

În continuare vom examina câteva tipuri de familie. Iar până ce vă amintim că, indiferent de modelul familiei, baza vieții ei fericite, care va satisface în mod egal necesitățile tuturor membrilor ei, este, potrivit psihologilor, respectarea principiului parteneriatului. El prevede, mai întâi de toate, respectul reciproc al tuturor membrilor familiei unul față de altul, precum și înțelegerea reciprocă. Într-o astfel de familie fiecare membru se simte o personalitate deplină. Firește, baza inalienabilă a oricărei familii este dragostea reciprocă.

Diferite modele ale familiilor contemporane

Familia, compusă din părinți și copii, este numită **mononucleară** sau **simplă**. Toate celelalte rude – bunei, bunice, unchi, mătuși – țin de periferiile familiei. Dacă ei toți trăiesc împreună și au gospodărie comună, atunci o astfel de familie este numită **compusă** (extinsă) sau **tradițională**. Pentru societatea contemporană postindustrială din țările Europei și SUA în mare parte este caracteristică familia **nucleară**. În Ucraina de astăzi, de asemenea, se observă o astfel de tendință.

Potrivit datelor Institutului Național de Cercetări Strategice al Ucrainei, coeficientul general al natalității în țara noastră se reduce permanent. Cauzele, în opinia cercetătorilor, constau nu numai în greutățile economice ale Ucrainei. Ele reflectă tendințele generale mondiale de transformare a institutului familiei și paternității (maternității). În deosebi, sunt fixate reducerea permanentă a numărului căsă-

toriilor și nivelul înalt al divorțurilor. În același timp, devin tot mai populare relațiile în afara căsătoriei și natalitatea în afara căsătoriei, sunt extinse formele alternative de familie și căsătorie (incomplete maternă și paternă, căsătoriile consensuale, familiile cu traiul separat al partenerilor etc.). În baza aceasta se poate face concluzia că starea existentă a institutului familiei și căsătoriei îi cere statutului atitudinii noi față de politica demografică.

Familia contemporană îndeplinește anumite funcții.

Funcțiile familiei constituie sferile de activitate vitală a familiei, legate nemijlocit de satisfacerea necesităților comune ale membrilor ei.

? De ce statutul existent al institutelor familiei și căsătoriei îi cere statutului noi atitudinii față de politica demografică?

FUNCȚIILE PRINCIPALE ALE FAMILIEI CONTEMPORANE

Denumirea	Conținutul
Educativă	Satisfacerea necesităților individuale în paternitate și maternitate, educarea copiilor și autorealizarea lor
Reproductivă și sexuală	Nașterea copiilor și satisfacerea necesităților sexuale ale soților
Emoțională	Satisfacerea necesității în fericire personală și în iubire, caracteristice pentru fiecare om
Protecția psihologică	Asigurarea simțului de securitate personală în cercul familial
Recreativă	Organizarea timpului liber, odihnei și refacerii puterilor, consumate în timpul muncii
Economică – de trai	Asigurarea necesităților materiale ale familiei, obținerea serviciilor economice – de trai de unii membri ai ei de la alții
Controlul social primar	Sanctiuni pentru comportarea incorectă

? Compuneți ierarhia proprie a funcțiilor familiei. Argumentați opinia proprie.

Modelele familiilor contemporane

1. Familia mononucleară – părinții și unul-doi copii.
 2. Familia binucleară – familie în care copilul este educat de părinții divorțați, unul dintre care nu trăiește cu copilul.
 3. Familia „childfree” – familie care nu are copii din propria dorință.
 4. Familia kross-culturală – familie de parteneri, în care soții țin de diferite grupuri etnice și/sau sociale.
 5. Familia în care soții sunt reprezentanți ai diferitor confesii religioase.
 6. Familie cu mulți copii.
 7. Un om singur se consideră familie.
 8. Părinți singuratici.
 9. Căsătorii civile cu copil sau fără el – relațiile între parteneri nu au fost înregistrate de organele de stat.
 10. Căsătorii deschise – partenerii care trăiesc împreună, au trai comun, însă uneori își permit alți parteneri alături de cei principali.
 11. Căsătorii de oaspeți – căsătorii înregistrate între oamenii, care nu au gospodărie comună, nu trăiesc împreună, nu au trai comun etc.
- ?** Care dintre modelele enumerate ați întâlnit în viața voastră?

CONCLUZII

Formarea personalității are loc în procesul socializării, adică prin însușirea de către ea a experienței și valorilor orientative din societate. Veriga primară și cea mai importantă a socializării este familia. Mai târziu omul tânăr este

socializat cu ajutorul diferitor grupuri sociale, care pot forma subcultura lor. Deseori subculturile capătă nuanțele contraculturii, renunțând la valorile culturale existente în societate.

ÎNTREBĂRI ȘI SARCINI

1. Ce înseamnă socializarea personalității?
2. În ce perioadă a vieții omului este realizată socializarea primară?
3. Ce este subcultura?
4. De ce, în opinia voastră, apar subculturile?
5. Luați cunoștință de epigrafele la temă. Care este atitudinea voastră față de gândurile exprimate?
6. **Discutați în grupuri.** Împărtășiți caracteristicile făcute despre subcultura tineretului și de ce: 1) aceasta este o căutare a sentimentelor acute; 2) aceasta este o intenție de a obține autonomie și de manifestare a individualității; 3) aceasta este o dorință nu atât de a susține ceea ce există, ci de a crea ceva nou; 4) aceasta prevede îmbrăcăminte deosebită, muzica și odihna cărora sunt susținute în mod comercial?
7. Caracterizați particularitățile și manifestările subculturii tineretului.
8. În științele sociale, concomitent cu noțiunea „socializarea” este folosită și noțiunea „resocializarea”, ceea ce înseamnă ruina valorilor sociale și normelor de comportare, însușite anterior de individ. În ce cazuri și de ce poate avea loc acest proces? Care vor fi consecințele lui? Dați exemple.
9. Ce rol îndeplinește familia în societate? De ce noțiunea „familia” se deosebește de noțiunea „căsătorie”?
10. Explicați cum înțelegeți afirmația că „familia asigură statutul social primar al omului”.

LECȚIE PRACTICĂ

Чи може людина бути творцем власного життя, або як стати успішною людиною

AMINTIȚI-VĂ

1. Ce este omul?
2. Ce roluri sociale poate îndeplini omul?
3. Ce înseamnă autorealizarea?

SCOPUL:

- în baza analizei materialelor propuse să fie formulată închipuirea despre autorealizarea cu succes și căile de atingere a ei.

SARCINILE PENTRU PREGĂTIREA DE LECȚIA PRACTICĂ

1. Prelucrați materialul propus.
2. Determinați una sau câteva personalități, pe care le considerați de succes, și pregătiți comunicări scurte despre ele.

MERSUL LUCRĂRII

1. Asociați-vă în grupuri mici și discutați criteriile de succes ale omului. Întocmiți o listă a condițiilor sau a particularităților omului de succes.
2. Comunicați colegilor de clasă despre rezultatele, pe care le-ați obținut în timpul lucrului în grupuri mici.
3. Formulați concluziile generalizatoare în corespundere cu scopul lecției.

MATERIALE PENTRU LECȚIA PRACTICĂ

Materialul nr. 1

Succesul este:

- coraportul optim între așteptările celor din preajmă, ale însăși personalității și rezultatele activității ei.
- încercarea stării de bucurie, a satisfacției de rezultatul spre care a tins omul: ori a îndreptățit așteptările lui, ori le-a depășit.

Materialul nr. 2

Examinați materialele propuse. Ce criterii și căi de succes ele prevăd?

1. Învățați când alții dorm, lucrați când alții se odihnesc, fiți pregătiți când alții se relaxează, și visați când alții plâng.

William Artur Word

2. Punctul de pornire al oricărui succes este dorința.

Napoleon Hill

3. În realitate posibilitățile nu apar de la sine. Voi înșiși le creați.

Cris Grosser

4. Ceea ce uneori pare o încercare aspră, se poate transforma într-un succes neașteptat.

Oscar Wald

5. Nu vă temeți să jertfiți ceea ce e bun pentru ceva și mai bun.

John Devison-Rockefeller

6. Nu știu care este cheia succesului, însă cheia de la eșec este dorința de a le intra în voie la toți.

Bill Cosby

7. Îndrăzneala înseamnă depășirea fricii și stăpânirea ei, dar nu lipsa ei.

Mark Twain

Priviți ilustrațiile. După care nuanțe acești oameni pot fi considerați de succes?

TESTE LA TEMĂ

1. Care din caracteristicile enumerate reflectă considerarea omului ca ființă biosocială?
 - A s-a format sub influența culturii general umane
 - B în el biologic există capacitățile pentru dezvoltarea activă în mediul social
 - C determină organizarea corporală a omului
 - D în esența sa, omul este ființă spirituală, dar în același timp legat de corpul său
2. Cum se numește procesul însușirii de către om a cunoștințelor, normelor și valorilor, care îi permit să fie un membru cu drepturi depline al societății?
 - A individualizarea
 - B asimilarea
 - C socializarea
 - D democratizarea
3. Omul, care aparține la populația permanentă a oricărui stat, se folosește de drepturile lui și îndeplinește angajamentele, stabilite de legile acestui stat, se numește
 - A ființă
 - B cetățean
 - C personalitate
 - D persoană
4. Totalitatea calităților originale și irepetabile, care deosebesc un om de altul, constituie conținutul termenului
 - A individualitate
 - B ființă
 - C persoană
 - D cetățean
5. A-și găsi aplicare talentului și aptitudinilor sale, care îi permit să-și satisfacă necesitățile, omul este capabil datorită
 - A autorealizării
 - B socializării
 - C individualizării
 - D privatizării
6. Determinarea generală de către om a valorilor are loc în procesul
 - A democratizării
 - B socializării
 - C individualizării
 - D privatizării
7. Cum se numește forma de organizare a tineretului ca formațiune autonomă integră în interiorul anumitei culturi?
 - A subcultură
 - B contracultură
 - C cultură elitară
 - D cultură de masă
8. Care funcție a familiei constă în satisfacerea necesităților în fericire personală și dragoste, caracteristice pentru fiecare om?
 - A educativă
 - B emoțională
 - C economică–de trai
 - D recreativă
9. Funcția socializării primare este realizată de
 - A școală
 - B familie
 - C vârsteni
 - D mass-media
10. Când începe etapa socializării continue?
 - A maturității
 - B tinereții
 - C bătrâneții
 - D adolescenței
11. Capacitatea de acomodare la diferite condiții se numește
 - A sănătate
 - B adaptivitate
 - C mobilitate
 - D creativitate
12. Care din termeni determină forma de relații între soț și soție, stabilită de legislație?
 - A familia
 - B rudele
 - C căsătoria
 - D înrudirea

